עמל תורה

מדרש תנחומא (נח, ג) פותח את הפרשה בדברי שבח למלך מלכי המלכים שבחר בעם ישראל, "ונתן לנו את התורה שבכתב ברמז צפונות וסתומות, ופירשום בתורה שבע"פ..."; והדרשן ממשיך ודורש בשבחה ובערכה של התורה שבע"פ, שאינה מושגת אלא למי שממית עצמו עליה. "ולא כרת ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ, שנאמר 'כי על פי הדברים האלה כרתי אותך ברית ואת ישראל' (שמות לד, כז), שלא תשתכח מפיך ומפי זרעך עד סוף כל הדורות... לפיכך קבע שתי ישיבות בישראל, שיהו הוגים בה יומם ולילה". המדרש מאריך שם גם בחשיבות העמל והיגיעה בתורה, "וכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ, לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה". וכבר העירו המפרשים שם "איני יודע מה שייך לכאן", מה עניין חלמוד תורה והעמל בתורה אצל נח והמבול?

והנה הבבלי דן בפסוק "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד), וקובע שלשון מורשה מורה על ספק וחולשה (בבא בתרא פרק ח הלכה ב). ושאלה הגמרא: וכי תורה ספק יש בה? ותירצה, שאכן בתחילת הלימוד אין ספק גדול ממנה, ורק לאחר שהלומד עמל בה היא מתבררת לו ומשמחת את לבו. ברם מדוע ניתנה תורה לכתחילה בצורה של קושי ודחייה?

מענה לשאלה זו נמצא במקום אחר. המדרש מספר. שאחר שמשה שבר את הלוחות לימד אותו הקב"ה מקרא ומשנה, הלכות ואגדות וכל מה שעתיד תלמיד לשאול. ביקש משה לכתוב הכל. א"ל הקב"ה: "אכתוב לו רובי תורתי, כמו זר נחשבו" (הושע ח, יב), שעתידים אומות העולם לנכס לעצמם את התורה - כמו שעשו הנוצרים - ע"כ כתוב רק את התורה שבכתב, אבל את התורה שבע"פ לא תכתוב על הלוחות, אלא בלבם של ישראל, כמש"כ "כתבם על לוח לבך" (משלי ג, ג). הרי שישראל הם הקלף שעליו כתובה התורה. וכן מובא בהלכה, "וחיי עולם נטע בתוכנו, זו תורה שבע"פ" (טור או"ח סי' קלט). וכדי שתורה תהיה חרותה על לבנו יש צורך בעמל ויגיעה, שכן דבר הנקנה בקלות, ניטל בקלות. מכאן ואילך "ישראל ואורייתא חד הוא".

וכן מובא גם בבבלי: "כי מיץ חלב יוציא חמאה" (משלי ל, לג), "במי אתה מוצא חמאה של תורה? במי שמקיא חלב שינק משדי אמו" (ברכות סג ע"ב). ומסביר הרב קוק זצ"ל, שזו רעה חולה של פרגוגים המבקשים להקל את עול הלימוד, שעי"כ אין הלימוד הופך לקנין בנפש. חמאה של תורה, המשובח שבה, מושג כשהתלמיד קץ בהנחלת ידיעות הבאות בקלות, וחפץ להתייגע ולהשיג בכוחות עצמו את הלימודים, כמו הבוגר שקץ ביניקה, אף שחלב האם משובח, נוח לעיכול וקל להשגה (עין איה, שם שם).

אכן השבח של התורה שבע"פ והיתרון של העמל בלימודה 'אינם שייכים לכאן', ואפשר שבעלי התנחומא הביאו דבריהם בפרשת נח, כיוון שזו השבת הראשונה שנהגו בישראל להתחיל "זמן חנוכה" בישיבות. רבים מהתלמידים עומדים נוכח קשיי לימוד תורה שבע"פ ושואלים, מה לנו ול"צרה" זו. מדוע כ"כ הרבה קשיים נערמים לפנינו הגורמים לכך שאיננו "מתחברים" לגמרא הזאת?

וע"כ באה התשובה, שללא עמל אין התורה נקבעת בנפש היחיד והאומה, ומה שניתן בקלות ניטל בקלות; וזו הברית שכרת עם ישראל. כל מי שנכנס לעול תורה בתחילת זמן חורף, מן הראוי שידע מראש לקראת מה הוא צועד, ומה הערך והחשיבות של תלמוד תורה ויגיעת התורה לעם ישראל.

זוהי הסיבה, שתינוק היודע לדבר, אביו מלמדו "תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב" - להודיעו, שמעתה ילמד תורה שהיא "מורשה", קשה ללימוד, ואף על פי כן יתמיד בלימודה. רק כך היא הדרך ללמוד תורה, וצריך להודיע על כך מראש.

אלה תולדות נח, וכל ענין מבול והפלגה, כ"ל כי מעט קין ותסונתו ומצעתיס יוקס ה' לוכך גדול להוכות תסונה כי מה סקינל תסונת תל"ס לין לתי' כל כך כי הוא ה' יתידי בעולס ומס יניחנו הבי החכיב עולמו ע"כ נקט לו סניס, לבל מה סקינל תסונת קין לסל סלסיע מלוב זס הוא תנחומי' לעוברי עבירה וכתיב כי עמך הקליתה לומן תורת, לך לעומת זס תקנו דוב המבול כי לל רמוס ה' ולה יובע מעשי ידיו לפי' בלה תסונה כי ליכנו ללה מגזס ומלייס לפתח מעלת דובן וכדומה לבל לה יעקה מעקה לחבל עולס, ע"כ הבעיב כל העולס כולו, למען ידעו כי לין מקום סניס לפי' לכל העולס כולו נתן דבר עומד נבחי התסונה לפי' לימיד. ולמכם לת"כ כשבתבע לכם בלה לפחת העולס בכללו קוכו עלמס דוב הפלגה ולהיות סוכניס דוקה בתקום ה' ומפה ה' בחטה יוב כדי בלה יכול להתפחיס מבחי בתבעת מי קה, והייבו לחמר הקב"ה הן קפה מחת וגו' ולה יבלר מפס כיון בכל העולס ה' הוא ת"ח להתפחיס ע"כ הפילס ומעתה כל עס לפר יחטה יכלה לותס כי על כל העולס כתבע ולה על לומס ה' כפיכם"י בס' שמות בבי פלעה:

The Last Word

The *Mishnah* teaches us, to *"judge every person favorably"* (*Avos* 1:6). So why did "some of our sages" interpret Noach's standing "derogatively" when they could have interpreted the matter favorably (see *Rashi* to v. 9)? And why did Rabbi Yitzchak (cited in the *Zohar*) conclude that Noach was sinful in not praying for his generation, when he could have judged Noach favorably, like Rabbi Yehudah?

The principle of judging people favorably is an admirable trait that should always be followed, *except when it could have a misleading result*. In our case, if all the sages had judged Noach favorably, to be totally pious, then people might have concluded that all of Noach's acts were indeed acceptable for a righteous man. When we read that Noach did not pray for his generation to be saved (see *Zohar*) and that he did not really believe that the flood was going to come (see *Rashi* to 7:7), one might think that such behavior is acceptable even for the most righteous of people. Therefore, "some of our Sages" felt the obligation to proclaim that Noach did not in fact represent the epitome of piety, so we should not learn from all of his ways. Rather, we should not be satisfied with saving ourselves, but accept responsibility for the people around us, both physically and spiritually.

(Based on *Likutei Sichos*, vol. 25, pg. 198)

טז) תחתים שנים ושלישים. יש להתבונן אם היה צריך לחלק כל מדור ומדור לפי ענינו עליונים לאדם אמצעים למדור תחתונים לזבל א"כ למה לא צוה לעשותם בשטח אחד ולמה נעשו בזו על גב זו דוקא. ורמז כאן שהיו ג' שטחים אלו בדמיון כל ג' עולמות, כי בזמן המבול נתקלקלו כל העולמות והמזלות לא שמשו כלל, ע"כ נעשית החיבה בציור זה להורות על קיומם. ומ"ש ואל אמה תכלנה מלמעלה לפ"ז היה הגג למעלה רק רוחב אמה אחת ולמטה ממנו ב' אמות והולך ומרחיב כדרך כל דבר המשופע והולך רמז שרק הוא ית' אחד בתכלית האחדות וכל הקרב הקו"ב

ביותר אל הסבה ראשונה ית' נמצא בו חלק יותר גדול בענין האחדות, כי המלאכים הקרובים אליו ית' אע"פ שיש בהם רבוי המינים כי זה נברא מאש, וזה ממים, וזה מרוחות, מ"מ אין בהם הרכבת ד' יסודות אלא כל אחד מהם הוא מיסוד א' פשוט בלא הרכבה. והעולם האמצעי נוסף על רבוי המינים יש בכל אחד מהם הרכבת שתי יסודות כי השמים נבראו מאש וממים. נוסף עליהם התחתונים שיש בהם הרכבת ד' יסודות. וא"כ כל הבנין משופע ועולה עד שעומד למעלה על אמה אחת המורה כי הוא יתברך רוכב על שלשה עולמות אלו תחתים שנים ושלישים. וציור זה ניתן לנח להורות שכל העולמות יחזרו לקדמותן בזכות צדיק יסוד עולם.

וישלח את הערב... וישלח את היונה. נפלא הדבר, שמכל עוף השמים

בחר נח דוקא בשני מינים אלה, בערב וביונה, ומה מצא בהם, שהם מסוגלים יותר מאחרים לשליחות זו? ונראה לבאר, כי נח, שכל החי אשר אתו בתבה הי' מופקדים תחת ידו, — הי' מוכרח לשמור עליהם ועל חייהם כפי השגת ידו, יד בשר ודם, וכשהי' צורך לשלוח את מי שהוא לראות את מצב המים, המכסים את הארץ, לא היה לו רשות לשלוח שנים במקום שאפשר באחד, כי אין סומכים על הנס, והי' צורך להפריד בין "איש לאשתו" והנה מכל מיני העופות, שברא אלהים בעולמו, מצטיינים שני אלה, הערב והיונה (שהי' זכרים וכמבואר ברש"י) ביחס יוצא מן הכלל אל נשותיהם: הערב לרעה והיונה לטובה: הערב השחור, שנשלח בשליחות זו וכמו שדרשו חז"ל עליו את המקרא (תהלים ק"ה) שלח חשך ויחשיך (ב"ר פל"ג), — שונא את בניו, שהם לבנים בילדותם, ואינו מאכיל אותם, והקב"ה מזמין להם יתושין מתוך צואתם, והם נכנסים לתוך פיהם (כן דרשו חז"ל על המקרא: "לבני ערב אשר יקראו" — תהלים קמ"ז), וממילא הוא שונא גם את בת זוגו, שהוא חושדה, שמעלה בו. והיונה להיפך שומר אמונים לבת זוגו, והיא לו, ואינם נוקקים לאחרים אפילו אחרי מיתת בן־זוגה או בת זוגו. ולפיכך בחר נח מתחלה את העורב לשליחותו שעליו לא יקשה להפרד מאת בת זוגו, שהרי אין אהבה ואחוה שוררת בלאו הכי ביניהם. אבל העורב לא הלך, שחשד את נח על אשתו (שאינה נאמנת לו לפי אמונתו תמיד), וכמבואר בדברי חז"ל (סנהדרין ק"ח) ולפיכך בחר נח ביונה, שבת זוגו נאמנת עליו מאד, ולא יחשוד את נח,

וישמע לו וילך, וכן היה, שהיונה הלך, עוד אפשר לאמר בטעם שליחות העורב, מפני שמטבע כל בעה"ח להעמיד תולדות, והקב"ה הטביע בהם מדה זו, כדי לקיים את המין, והנה אע"פ שנח, באמונתו בשם ובבריתו עמו, היה בטוח, שהעוף הנשלח ישוב אליו כדי לחיות זרע על הארץ, אבל העוף ההוא, שאיננו יודע מברית זו, — ידאג, שלא ישאיר אחריו תולדות. כי מלבד המטרה הכל־עולמית בשעת המבול לחיות זרע — מכל מין ומין — ע"פ הארץ, הלא נטע הקב"ה נטיה בלב נפש כל חי להעמיד תולדות ולאהוב אותם ולטפל בהן עד שיגדלו, והננו רואים כמה בע"ח מוסרים את נפשם בעד תולדותיהם, — ולפיכך בחר נח בעורב, אשר הוא שונא את בניו (עי' תוס' כתובות מ"ט, שהעורב השחור שונא תמיד את בניו), ולא יצטער הרבה מזה, שלא יהי' לו תולדות. וכשלא הלך מפני חשד אשתו הוכרח גח לשלוח את היונה, שבת זוגו נאמנת לו ועליו מאד.

פרשת נח: (ט,כג) ויקח שם ויפת את השמלה...ויכסו את ערות אביהם וגו'. ופרש"י, אין כתיב ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית. ויפת זכה לקבורה לבניו שנאמר אתן לגוג מקום שם קבר וכו'. ועי"ש בהמשך הפסוקים שבירך נח לבנו יפת וא"ל, יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם, ופרש"י, שישרה שכינתו בישראל.

והנראה לומר בזה, דבי' ענינים נפרדים המה, אטיקה' ואטיקט,** האטיקה מחייבת לאדם לעשות הטוב והישר אפילו כשהוא ביגו לבין עצמו, ואין שמה בנ"א אחרים הרואים אותו שישבחו אותו, ואדרבא, אפילו כשיש שם אחרים שיגנו אותו בעד מעשיו ויזלזלו בו, מכל מקום האטיקה מחייבת לו שיעשה את הטוב ואת הנכון. והאטיקט הוא ענין של יופי, התלוי בדעת בנ"א, ומשתנה מזמן לזמן, וממדינה למדינה, ואין שמה חיוב לנהוג עפ"י אטיקט אלא בפני אנשים אחרים, והוא מטעם כבוד הבריות, שלא לזלזל בכבוד הזולת, ולעשות בפניו דברים שיתגנה בהם. וזה היה עיקר ההבדל שבין שם ויפת, ששם נתאמץ והתחיל בדבר כיסוי ערות אביו, אע"פ שלא היה שום לחץ מאחרים, כי הבין עפ"י אטיקה שמן הנכון לעשות כן, להציל את אביו מן הבושה. ולפיכך זכו בניו לטלית של ציצית, ועי' מג"א לאו"ח (סי' ח' ס"ק י"ג) בשם כתבי האריז"ל, דמן הנכון ללבוש הטלית קטן בדוקא תחת בגדיו, ושרק חוטי הציצית יהיו מבחוץ וכו'. ונראה לפרש, שלפיכך זכו בניו לטלית של ציצית, כלומר, שזכו לעשות מצוות בבגדים שאינם נראים וניכרים לשאר בנ"א, כי אדרבא, הוא לובשם תחת בגדיו, כי שם הרי הבין

היטב ענין אטיקט, שמחוייבים לעשות הטוב והנכון אפילו אין שם רואים, ואפילו אינו מן המקובל לפי נימוסי אותה המדינה באותו הזמן. אך יפת לא השתתף במצוה זו מפני שהבין מעצמו שכן הוא מן הנכון לעשות, אלא רק לאחר שראה שכן עשה שם, וששם יסתכל עליו בעין יפה אם ישתתף גם הוא במצוה זו של כבוד אביו, אז ורק אז סייע בידו, מפני שהאטיקט חייבה כן — באותו המעמד, ושכן הוא מן הנימוס. ועל כן זכו בניו לקבורה, שענינו ויסודו מטעם כבוד הבריות, וזוהי נמי כונת הברכה שברכו נח, יפת אלקים ליפת, שהקב"ה נתן לו רגש של יופי ושל נימוס ושל אטיקט, אך השכינה תשרה בישראל, באהלי שם, דלהשראת השכינה לא מספיק באטיקט, אלא בענין שינהגו בנ"א עפ"י האטיקו המוחלטת והיושר הגבוה.

וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים (יא, כח)

פירש רש"י "קבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש" והדבר תמוה למה לא נזכר בתורה להדיא מעשה אור כשדים, שאברהם אבינו מסר עצמו למיתה מדעתו ומשכלו בלי צווי, וזהו לבאורה גדול ממסירות נפש דהעקידה שנצטוה על כך.

ונראה שעיקר חידוש בעקידה הוא דאף שלפעמים א"א להבין כלל מעשה הקב"ה, יש להאמין בו במסירות נפש, שבמעשה העקידה אמר הקב"ה "כי ביצחק יקרא לך זרע", ועתה הוא אומר להעלותו על המזבח, וכן כאן אברהם אבינו מפרסם בעולם כולו שהקב"ה מקור ושורש הרחמים, ובצווי העקידה מתגלה הקב"ה ח"ו כאכזר המצווה לאברהם לקחת בנו יחידו לשוחטו בסכין, וכן כאן אברהם אבינו מסביר שהעכו"ם מעבירים הבן למולך, ולא כן רצון אלקינו ית"ש, ועכשיו מצווה מפי אלקינו ית"ש לשחוט בנו. ואף שצווי ה' לאברהם לעקוד בנו הוא תמוה ומנוגד לכל הגיון, מ"מ אברהם תמים לאלקיו ומקבל הגזירה.

לעומת זה באור כשדים כשנמרוד רצה להעבירו מאמונתו, הבין אברהם בשכלו שעליו למסור נפשו על ייחוד השם, ואין בזה חידוש שמוסרים נפש עבור הדת והאמונה.

ולפי דברינו מבואר דשורש החידוש בעקידה לדורות, דאף שאי אפשר להבין גזירותיו של הש"ת אין להרהר עליו, שלא מחשבותי מחשבותיכם, ויש למסור הנפש גם בדבר שאין השכל משיגו.